

DİASPORA ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÖÇ PAKTI -2018-

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÖÇ PAKTI

Birleşmiş Milletler Göç Paktı, 10-11 Aralık'ta Fas'ın Marakeş kentinde düzenlenen zirvede 164 ülkenin oyları ile kabul edildi. İki gün süren zirvenin sonunda imzalanan pakt, göç konusunda anlaşmaya varılan ilk uluslararası sözleşme olma özelliği taşımaktadır. Tam adı, "Güvenlik için Küresel Sözleşme, Düzenli ve Nizami Göç" olan 34 sayfalık anlaşmada, göçmen işçilere ve mültecilere muamele konusunda uluslararası standartları belirlemeyi hedefleyen 23 madde bulunmaktadır. Paktın herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte anlaşmayı imzalayan ülkeleri, hedefleri gerçekleştirebilmeleri noktasında sadece prensipte bağlamaktadır. Bir anlamda metinde, uzlaşılan hedeflerin hayata geçmesi temenni edilmekte ve ülkelerin üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri istenmektedir. Hükümetlerin göç politikalarını belirleme haklarına dokunulmamakta fakat -ABD başta olmak üzere- zirve öncesi pakttan çekilme kararı alan birçok ülke, anlaşmayı egemenliklerine yönelik bir ihlal olarak görmektedir. ABD, Avusturya, Macaristan, Polonya, Şili, İsrail, Avusturalya, Çekya ve Slovakya zirveden önce farklı tarihlerde pakttan çekilme kararı alırken; İsviçre, İtalya, Bulgaristan ve Slovenya ise anlaşmayı imzalama konusunda çeşitli sebeplerden dolayı kararsız kalmaktadır.

Birleşmiş Milletler Göç Paktı süreci, son yıllarda Suriye'deki iç savaş ve Afrika'daki yoksullardan dolayı dünya çapında 21,3 milyon insanın göçmen konumuna gelmesinin ardından başlamıştır. 2015 yılında bir milyondan fazla insanın Avrupa'ya gelmesi yine bu süreci hızlandıran etkenlerdendir. Eylül 2016'da toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, mülteciler ve göçmenler için New York Deklarasyonu'nu kabul ederek, göç hareketlerini düzenlemek için küresel bir pakt geliştirmeye karar vermiştir. Nisan 2017'de oluşturulmaya başlanan paktın metni, 13 Temmuz 2018'de tamamlanmıştır. ABD hariç tüm Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler, paktın geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. ABD ise Trump yönetimi ile birlikte pakttan çekilme kararı almıştır.

Yerel, ulusal ve uluslararası göçler konusunda sorumluluğun paylaşımını amaçlayan Birleşmiş Milletler Göç Paktı kendisini, insan hakları değerlerine dayandırmaktadır. Yasadışı göçü azaltmayı ve düzensiz göçün önüne geçmeyi hedefleyen pakt, göç sırasında kullanılan transit yolların da düzenlenerek, göçmenlerin güvenli yol kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır. Göçmenlerin sığındıkları ülkede nasıl korunacağı ve evlerine nasıl gönderilmesi gerektiği de paktın içinde yer alan konular arasındadır. Göçmenleri entegre etme ve kendi ülkelerine geri gönderme konusunda ortak bir anlayış geliştirmekle beraber bu sayede göçmenlerin insan tacirlerine, cinsel sömürüye ve diğer tacizlere karşı korunması hedeflenmektedir.

Birleşmiş Milletler Göç Paktı, bu anlamda göç gerçeği ile yüzleşerek hatta onu içselleştirerek, göç sürecinde yaşanan acıları azaltmaya yönelik eylem planlarını içeren ve göçe ihtiyaç duyan insanlara yasal yollardan imkan sağlayacağı düşünülen bir metindir. Her ne kadar göçmenlerin ülkelerinden kaçış nedenleri ile mücadele konusu paktın içeriğinde yer alıyorsa da, metnin ağırlık verdiği konu göçün önlemesi yerine düzenlenmesi noktasıdır. Göçe neden olan sorunların minimuma indirilmesi hedeflense de, pakt metninin girişinde ve zirve boyunca yapılan konuşmalarda göçün faydalarının optimize edilme kaygısı, temel sorunların önüne geçmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres zirvenin açılışında yaptığı konuşmada, gelişmiş ülkelerin düşen doğum oranlarından ve yaşanan nüfuslarından dolayı daha fazla göç almaya ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Pakt metninde ise 258 milyon insanın kendi ülkeleri dışında yaşadığı ifade edilirken; nüfus artışı, yükselen eşitsizlik, demografik dengesizlikler ve iklim değişikliği gibi sorunlar göçün artmasının nedenleri olarak görülmektedir. Fakat pakt, bu sorunları değiştirilmesi mümkün olmayan nedenler gibi ele almakta, göçün bu haliyle kaçınılmaz olarak devam edeceğini varsaymaktadır. Çoğunlukla aşırı-sağcılar tarafından eleştirilen Birleşmiş Milletler Göç Paktı, bu sebeplerden dolayı, 29 Kasım'da Federal Parlamento'da anlaşmanın imzalanmasına 'hayır' oyu veren Die Linke (Sol Parti) örneğinde olduğu gibi, sol partiler tarafından da eleştiri almaktadır. Pakt sol partiler tarafından, göçün nedenlerini ortadan kaldırmaktan çok, zengin ülkeler tarafından yoksul ülkelerin kalifiye iş gücünün sömürülmesine olanak sağladığı ileri sürülerek eleştirilmektedir. Aşırı-sağcılar ise paktın, göçü daha fazla teşvik edeceğini ve göç oranlarını arttıracaklarını düşünmektedir. Pakt tartışmaları boyunca, bu anlaşma ile ülke sınırlarının göçmenlere açılacağını iddia eden aşırı-sağcılar, anlaşmayı ulusal egemenlik haklarına yönelik bir ihlal olarak görmektedir. Bu yüzden hükümet olarak, koalisyonda ya da iktidarda aşırı-sağ partilerin bulunduğu ülkeler pakttan çekilmiştir.

Pakta Katılmayan Ülkeler

Paktın yasal ve yasal olmayan göçler arasındaki çizgiyi bulanıklaştırdığını söyleyerek çekilme kararı alan Avusturya'da, muhafazakar ve liberal bir parti olan ÖVP ve aşırı-sağ parti FPÖ koalisyonu bulunmaktadır. FPÖ bu süreç boyunca kamuoyunda pakt aleyhine yönelik söylemleri sürekli sıcak tutarak, ortağı ÖVP'yi de bu konuda etkilemiştir. Avusturya, Birleşmiş Milletler Göç Paktı'nın 23 maddesinden 17'sine çekinceyle yaklaşmaktadır. Temmuz 2018'de paktı imzalamayacağını açıklayan Macaristan'da ise ulusal-muhafazakar bir parti olan Fidesz - Macar Yurttaş Birliği iktidardadır. Avrupa Birliği'ne şüphe ile bakan Fidesz Partisinin lideri Viktor Orban'ın Başbakan olduğu Macaristan, göç konusunda Avrupa Birliği içinde en sert önlemleri alan ülkeler arasında yer almaktadır.

Macaristan Hükümeti, paktı ülkelerinin ve Avrupa'nın güvenlik çıkarlarına aykırı bulduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Temmuz ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na başkanlık yapan Slovakya Dışişleri Bakanı Miroslav Lajcak da pakttan istediği sonucu alamamıştır. Slovakya'nın, paktın onaylanmasından bir hafta önce çekilme kararı almasının ardından istifa edeceğini duyurmuştur. Pakttan son anda çekilme kararı alan bir diğer ülke de Şili'dir. Paktta bulunan 23 maddeden 5'ine yönelik derin farklılıklarının olması gerekçesiyle anlaşmayı imzalamayı reddeden Şili, özellikle düzenli göç güzergahlarına yönelik iyileştirme ve göçmenlere temel hizmetler sağlanması noktasındaki itirazlarını vurgulamaktadır. Şili İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Rodrigo Ubilla yaptığı açıklamada, göçün insan hakları kapsamına girmediğini belirterek, göçün insan hakkı olması durumunda sınırların olmadığı bir dünyada yaşanacağını ifade etmiştir. Polonya da Birleşmiş Milletler Göç Paktı'ndan çekilme kararı alan ülkeler arasında yer almaktadır. Polonya'da da Macaristan'daki gibi ulusal-muhafazakar ve Avrupa Birliği'ne şüphe ile bakan Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) iktidardadır. 2015'ten beri iktidarda olan PiS, Avrupa Birliği ile birçok konuda problem yaşamaktadır.

ABD, Birleşmiş Milletler Göç Paktı daha oluşum sürecindeyken süreçten ayrılmıştır. Hiçbir ülkenin tek başına altından kalkamayacağı ve yönetemeyeceği belirtilerek 'göç probleminin çözümüne dair' hazırlanma kararı alınan anlaşma, Obama döneminde desteklenmiştir. Fakat Trump yönetimi ile birlikte anlaşmadan desteğini çeken ABD, 18 ay süren müzakere süreçlerine de katılmamıştır. Paktın, kendi göçmen ve mülteci politikaları ile tutarsız olduğunu savunan ABD, anlaşmayı kendi egemenliği ile uyumlu görmemektedir. Bu süreçte Meksika duvarı ve birkaç Müslüman ülkeye uygulanan vize yasağı gibi uygulamalarla göçü önlemek adına sert önlemler almaya devam etmiştir. Yine göçü engellemek adına sert önlemler alan ülkelere biri olan Avusturalya da, kendi aldıkları önlemler ile uyumlu olmadığını düşündükleri pakttan, çekilme kararı alan ülkeler arasındadır. İsrail ise yasa dışı göçmenlere karşı sınırlarını korumaya devam edeceğini açıklayarak, pakttan çekilme kararı almıştır.

Pakttan çekilme kararı alan ülkelerin yanında, anlaşmaya yönelik kararlarını parlamentolarında yapılacak oylama sonrasına bırakan ülkeler de bulunmaktadır. Ekim 2018'de anlaşmayı onaylayacağını ifade eden İsviçre, bir ay sonra Fas'taki zirveye katılmayacağını ve Federal Meclis'te tartışılmadan anlaşmayı imzalamayacağını duyurmuştu.

Aşırı-sağcı Lig partisinin hükümette olduğu İtalya'da da benzer bir durum yaşandı ve hükümet, milletvekilleri kararlarını verene kadar anlaşmayı onaylamayı reddetti. Bulgaristan ise, Bulgar Sosyalist Partisi (BSP) ile koalisyonda bulunan milliyetçi partilerin karşı çıkması sonucu Marakeş'te çekimser oy kullandı.

Tartışmalar yalnızca pakta katılmayan ülkelerle de sınırlı kalmadı. Belçika, Birleşmiş Milletler Göç Pakti'na onay veren ülkeler arasında yer almasına rağmen, koalisyonda bulunan Flaman milliyetçisi Yeni Flaman İttifakı (N-VA) bu karardan sonra hükümetten çekildiğini duyurdu. Beş ay sonra seçimlere gidecek olan Belçika'da göç pakti, hükümetin azınlık konumuna düşmesine neden oldu.

Pakt İçeriği

Birleşmiş Milletler Göç Pakti, yukarıda bahsedildiği gibi hukuken herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte, çeşitli nedenlerle önüne geçilemeyen ve sürekli artış gösteren göç hareketinin düzenlenmesine ve iyileştirilmesine yönelik, ülkeler arasındaki uluslararası alanda bir konsensüs yaratmayı hedeflemektedir. Göçmen işçileri ve mültecileri merkezine alan pakt, devletlerin egemenliğini tanıyarak, imza atan ülkelere prensipte karşılıklı sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklar, düzenlemeler ve iyileştirmeye yönelik temenniler, 23 maddede ifade ediliyor. Anlaşma ilk olarak, göç konusunda etkili politikalar geliştirilebilmek için somut, doğru ve ayrıştırılmış verilerin toplanmasını ve bu verilerin toplanmasında uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki gizlilik ve kişisel verilerin korunması ilkelerine uyulması gerektiğini taahhüt ediyor. Anlaşma, göçe neden olan problemleri yerinde çözmeyi veya en azından minimuma indirmeyi de taahhüt etmektedir. İnsanların ülkelerindeki ortamın onları başka bir yerde geçim kaynağına zorlamadığından emin olmak için elverişli politik, ekonomik, sosyal ve çevresel koşullar yaratmayı amaçlamaktadır. Anlaşmanın diğer bir taahhüdü de göçün tüm aşamalarında, zamanında ve doğru bilginin sağlanmasıdır. Pakt, göç ile ilgili bilgileri şeffaf ve erişilebilir bir şekilde sunma ve yayma çabalarını güçlendirmek istemektedir. Anlaşma bunun yanında ülkelere vatandaşlarının yasal bir kimlik sağlama haklarını da içermekte, bu yolla bütün göçmenlerin yasal kimliklerini ve belgelerini sunmalarını güvence altına almayı hedeflemektedir. Düzenli göç için yolların kullanılabilirliğini ve esnekliğini geliştirme hedefi de anlaşmanın içeriğinde yer almaktadır. Güvenli, düzenli ve nizami göç için yolların kullanılabilirliğinin genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi istenmektedir.

Paktın altıncı maddesinde göçmen işçilerin adil ve etik bir şekilde işe alınmasının teşvik edilmesi ve insan onuruna yakışır şekilde çalışma koşullarının sağlanması taahhüt edilmekte olup bu madde kapsamında, mevcut işe alım mekanizmalarının tekrar gözden geçirilmesi ve göçmenlerin hem kendi hem de varış ülkelerindeki sosyoekonomik katkılarının en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır. Daha çok, çocuk ve savunmasız durumdaki göçmenleri merkezine alan yedinci maddede ise göç bağlamında güvencesiz durumların azaltılması taahhüt edilmektedir. Kayıp göçmenlerin kurtarılması için uluslararası alanda koordineli bir çabayı öngören sekizinci madde, kurtarma operasyonları ve bilgi alışverişi yoluyla uluslararası düzeyde işbirliğini hedeflemektedir.

Dokuzuncu maddede ise göçmen tacirleri ile sınır ötesi mücadelenin güçlendirilmesi ve kaçakçılığa maruz kalan göçmenlere yardım edilmesi taahhüt edilmekte. Onuncu maddede yine uluslararası göç bağlamında, insan kaçakçılığıyla önleyici bir mücadelenin sürdürülmesi ve ortadan kaldırılmasının yanında, insan ticaretine yol açan sömürüyü teşvik eden talebi sonlandırmak amaçlanmaktadır. Diğer maddelerde ise kısaca şunlar taahhüt edilmekte;

- Sınır güvenliği için entegre, güvenli ve koordineli şekilde çalışma sağlanmalı
- İltica başvurularında yeterli değerlendirme ve yönlendirmeyi sağlamak için göç prosedürlerinin yasal kesinlik ve öngörülebilirliğini güçlendirmeli.
- Gözaltına alma son çare olmalı ve alternatifleri aranmalı.
- Konsolosluk koruması ve konsolosluk yardımı iyileştirilmeli.
- Göçmenlerin temel hizmetlere ulaşması sağlanmalı.
- Göçmenlerin birlikte yaşadıkları toplumlara tam katılımı sağlanmalı ve sosyal uyumu güçlendirmeli.
- Irkçılığın her türlüyle mücadele ve göç algısını şekillendirmek için gösterilebilir, somut gerçeklere dayanan bir kamu söylemi teşvik edilmeli.
- Mesleki eğitim çalışmaları ve meslek geliştirmeye yönelik yatırımlar yapılmalı ve beceri, kalifiyelik ve yeteneklerini karşılıklı olarak tanınmalı.
- Göçmen ve diasporaların, tüm ülkelerde sürdürülebilir kalkınmaya tam olarak katkıda bulunabileceği şartlar oluşturulmalı.
- Daha hızlı, daha güvenli ve daha ucuz havaleler için imkanlar yaratmalı ve göçmenlerin finansal katılımını teşvik etmeli.
- Sürdürülebilir yeniden entegrasyonun yanı sıra güvenli ve onurlu bir geri dönüş ve yeniden başlama için iş birliği yapılmalı.
- Sosyal güvenlik ve sosyal yardım sisteminden yararlanmak için mekanizmalar oluşturulmalı.
- Güvenli ve düzenli göç için uluslararası iş birliği ve küresel ortaklıklar güçlendirmeli.

Genel Değerlendirme

Göç olgusu ve göçmen gerçeği, tüm dünyada kendini göstermekte olan bir sorun haline gelmiştir. Bazı ülkeler bu soruna korumacı bir yaklaşımla sınırları kapatarak çare aramakta iken, bazı ülkeler ise uluslararası hale gelmiş olan bu soruna yönelik çareyi yine uluslararası alandaki düzenlemelerde aramaktadır. Türkiye Cumhuriyeti de ikinci kısımda bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. Birçok ülkede tartışmalar yaratmış, krizler çıkartmış Birleşmiş Milletler Göç Paktı, Türkiye'nin gündeminde pek de fazla yer işgal etmemiştir.

Bunun temel sebebi ise Türkiye Cumhuriyeti'nin zaten bu pakt ile hayata geçirilmeye çalışılan hedefleri, kendi gücü nispetinde uzun zamandır gerçekleştirmek için çabalaması ve uluslararası kamuoyunda bu bilince ulaşılması için elinden geleni yapıyor olmasıdır. Birleşmiş Milletler Göç Paktı, artık yerel ve bölgesel bir sorun olmaktan çıkmış, uluslararası anlamda büyük ve ciddi bir problem haline gelmiş olan göç hareketliliğini düzenlemeye ve iyileştirmeye yönelik atılan adımların uluslararası anlamda ilkidir. Pakt, ülkelere herhangi bir anlamda bağlayıcılık getirmemesi, göçü doğuran sorunları önlemeye yönelik adımların veya bir takım eşitsizliklerin üzerine yeterince ağırlık vermemesi noktalarında eleştirilse de, öneminden bir şey kaybetmemektedir. Bu anlaşma, göçmenlerin yaşadığı sıkıntıların ve acıların giderilmesi için uluslararası bir bilinç kazanılması yönünde atılmış oldukça olumlu bir adımdır.

DIAM Araştırma Asistanı
Buğra Kadir Koçer